

'הזיבלה' (Sette Fratelli) - הפלגתה הראשונה כספינת מעפילים ופרשת מעצרה בצרפת מאת: יהודה בן-צור (מפקד הספינה)

לאחר כישלון המסע בספינה 'ברק' כתוצאה ממנוע "קשיש", ששבק חיים בדרכו מלה-ספציה להעלאת מעפילים בחוף אלג'יריה, חזרתי לבסיס 'המוסד לעליה ב' במג'נטה. למזלי, לאחר כמה ימי מנוחה ובטלה מאונס נקראתי למשרד במילנו. המשימה שהוטלה עלי הפעם – למיטב זכרוני, ע"י 'קיפי', אריה קפלן, מבכירי הפלי"ם - אין טובה ממנה. הוטלה עלי האחריות הכוללת להכנת ספינה והפעלתה מ'אלף עד תו', משלב תכנון המתקנים לקליטת המעפילים וכלה בהורדתם בחופי הארץ. וכך, בתחילת נובמבר 1947 מצאתי את עצמי שנית בלה-ספציה.

בניגוד ל'ברק', שנחכרה מ"הגוץ" סוכן תאב-בצע, התרשמתי מיד שמצבה ה"גופני" והמכאני של Sette Fratelli, ספינה נושאת דגל איטלקי – שכינויה, 'הזיבלה', נגזר מתרגום שמה לאידיש - הוא טוב לאין-ערוך. הייתה זו מפרשית תלת-תרונית עשויה מעץ בעלת קיבולת של כ-350 טון עם מנוע Ansaldo חדיש שהפיק כ-8-9 קשרים, שנרכשה ישירות ע"י 'המוסד' (לימים למדתי לדעת שהספינה נרכשה ע"י **בן ירושלמי**, פעיל שטח נמרץ של 'המוסד', שפעל בסמכותו הישירה של **שאול אביגור**, תוך עקיפת המנגנון של **עדה סרני**, הממונה על שלוחת 'המוסד' באיטליה).

צוות הספינה כלל שני נפוליטנים, 'פדרונה' (רב החובל) ו'קאפו דל-מכינה' (המכונאי הראשי), ש"נרכשו" עם הספינה ושבעה אנשי צוות בני ויה-רג'ו - רובם ותיקים בשירות ההעפלה - שאוישו ע"י משרד התפעול של 'המוסד', בניהולו של רב-החובל **מריו קנדה**. תוך זמן קצר הבחנתי, שהיחסים הפנימיים בקרב הצוות - "הדרומיים" החשדניים וה"צפוניים" הפתוחים והלבביים - אינם מתנהלים רק עפ"י ההיררכיה הפורמאלית, אלא לפי אזור המוצא. למזלם של הנפוליטנים הם עמדו בראש ההיררכיה ו"הצפוניים", קצינים כמלחים, התייחסו אליהם בכבוד הראוי למעמדם ותו לא.

את הימים הראשונים הקדשתי למדידות. האיטלקים, "המשוגעים" לתארים, החלו לפנות אלי בתואר "אינג'נרה". את הערבים הקדשתי לסיכום הממצאים ותכנון המתקנים, החל בדרגשים, מעברים, פתחי אוורור ומדרגות יציאה/כניסה לשני מחסני הספינה וכלה במתקנים העיליים, מטבח, שירותים -"הישר לים"- ומרפאה. לתחנת האלחוט הקציתי את אחד התאים, שיועדו לנו, צוות המלווים. באחד הלילות הגיעו משאיות עם "חומרי הגלם", לוחות-עץ וצינורות לבניית פיגומי הדרגשים. למחרת החלה העבודה בשתי משמרות – פועלי המספנה בשעות היום וחלק מאנשי הצוות, ששמחו לעבוד "שעות נוספות", בערבים.

לשמחתי, הצטרף אלי "עזר כנגד" – עמיתי מקורס מפקדי סירות מס' 6, **עמנואל קצב**. עד מהרה עברנו להתגורר בספינה, ע"מ "לשים את היד על הדופק". במהלך החודש – נובמבר 1947 – נכנסנו לשגרת עבודה, שנמשכה מבוקר עד לילה. התרכזנו בעבודתנו, שהסתכמה בתכנון "לפי הספר" לקליטת כ-700 מעפילים והיינו מנותקים מהמתרחש לא רק ב"עולם הגדול" אלא גם מהנעשה במערכת ההעפלה והמאבק בארץ. מחודש זה, זכורים לי היטב שני אירועים חריגים, האחד פנימי והשני חיצוני:

האירוע הפנימי: כבר בימים הראשונים שמת' לב לעובדה, ששני הנפוליטנים עוזבים את הספינה לאחר ארוחת הבוקר וחוזרים לאחר חשיכה. עד מהרה הבנתי, שהשניים "שומרים מרחק" מהפעילות "יוצאת הדופן" - תרתי משמע, משום שכאמור, 'תאי השירותים' הותקנו מעבר לדופן הישר המימה - בהנחה, שאם השלטונות ישימו עלינו יד, יוכלו לטעון שאינם יודעים דבר. דווחתי על כך ל'זקי', סגנה של עדה סרני, באמצעות ר/ח מריו קנדה, שביקר אותנו מעת לעת וביקשתי להחליפם. נעניתי, שהם בעלי מקצוע מעולים ותמורת המשכורת (הכפולה מהמקובל), הם יעשו את המוטל עליהם. לא חלפו ימים רבים ושניהם, כ"א בנפרד, אכזבו אותנו "בגדול".

האירוע החיצוני. באחד הערבים, לאחר חשיכה, נשמעו צפירות "עצבניות" של רכב. מיהרתי לסיפון ואת מי אני רואה? בכירי 'המוסד' באיטליה, **משה-זקי' זקימוביץ, שלום-אסף' לוי**ן ורב החובל מריו קנדה עולים בכבש הספינה, כשהראשון מתנדנד עם בקבוק ריק למחצה בידו וצורח: **"יש, יש"**. על "שלוך" מהבקבוק, נתבשרנו על החלטת האו"ם "הטרייה" מאותו יום, ה-29 בנובמבר 1947. בו במקום החליט 'זקי', שעלינו ל"השקות" גם את בן ירושלמי, שעסק באותה עת בהכנת הספינה Maria Christina ('לא תפחידונו') במעגן פורטו סטפנו, כ-350 ק"מ דרומית מאתנו. (לימים הגיע לידי דו"ח של בן ירושלמי, בו הוא טוען, כי כאשר הגענו אליו בשלוש לפנות בוקר, הבקבוק היה כבר ריק...).

מדינה או לא, חזרנו לשגרת העבודה. מועד ההפלגה נקבע ל-12-13 בדצמבר. הלילות האחרונים הוקדשו להצטיידות – האכלת כ-700 איש, אינה דבר של מה בכך. יומיים לפני ההפלגה, הצטרף אלינו 'הגדעוני', **יוס'קה לזרובסקי**. המשימה שהוטלה עלינו "פשוטה" – חוף העלאת המעפילים נקבע בבנדול, מפרץ המוכר היטב לרבים מחברי הפל"ם ב'חוף התכלת' בצרפת. ליתר בטחון, קבלתי גם נקודת ציון ימית. ביום שלפני ההפלגה, התעוררו התקלות "התורניות". התקלה הראשונה, 2 סירות-גומי גדולות שהיינו אמורים לקבל ע"מ לא להיות תלויים אך ורק בסידורי החוף וגם להורדה בארץ, טרם הגיעו. בערב, הבטיח לנו מריו, בפעם המי יודע כמה – "דומני" (מחר). התקלה השנייה, המכונאי הראשי הנפוליטני, "קיבל רגלים קרות" והתפטר. למחרת בבוקר, נתקבלה במספנה הודעה ממריו: **"עליכם לעזוב מיד..."**. הפלגנו ללא הסירות ועם שני מכונאים, במקום שלושה.

במזג אוויר סתווי וים נוח, חצינו את מפרץ גנואה והתייצבנו ב-13 לחודש!! בסביבות השעה 9 בערב, בחוף בבנדול. את פנינו קיבל **דוד'לה בן-חורין**, שהיה הממונה על ימאי הפל"ם במרסיי. במקום להושיט לי כוסית, כנהוג ב-13, הוא הפתיע אותי: **"מה אתה עושה כאן"**? התברר, ששלוחת 'המוסד' בצרפת לא הייתה מודעת לעובדה, שהספינה הבאה מאיטליה מגיעה עם צוות מלווים והכינה צוות ממאגר המלווים "הצרפתי"! הודעתי לדוד'לה שכל העמדות תפושות, אך אנחנו מוכנים לצרף אלינו גם את חברי הצוות הנוסף – **אבנר-סקנדי' גלעד, יעקב-מלך' בן-ציון** ו'הגדעוני', **אהרן מיכאלי** – אם רצונם בכך. הם נענו¹.

ההעלאה. תוך זמן קצר, נמתח מירכתי הספינה כבל פלדה אל החוף וסירות הגומי, גדושות המעפילים, החלו לגלוש לאורכו. הנחנו שנוכל לסיים את ההעמסה ב-5 שעות, אך הכבל הרטוב ממי הים הקרים כקרח, האט את יכולת הגלישה. עם עלות השחר, לאחר כ-7 שעות, סיימנו את המלאכה. בעת שהסירה האחרונה יצאה מהחוף, הופתעתי בשנית ע"י דוד'לה, שביקש ממני להתפנות לשיחה קצרה עם שלום-אסף' לוי, נציג 'המוסד', אותו הכרתי, כאמור, בליל כ"ט בנובמבר. לדאבוני מה שמעתי מהם, שינה את "תוכנית" להגיע ארצה ליום הולדת החל בנר החמישי של חנוכה.

הובהר לי ש'החלוץ' נמצאת בקורסיקה והשלטונות מאיימים לעוצרה. **"החלוץ"** במצב טכני גרוע, עליך להעביר אליה את המעפילים ע"מ לאפשר לה להסתלק. ניסיתי לשנות את "רוע הגזירה". הצעתי, בין היתר, שישלחו מיד את 'החלוץ' להעמסה באחד מחופי איטליה, המצויים לאורך הנתיב ארצה. 'אסף' לא היה מוכן לשמוע, משום ש'המוסד' רצה להיפטר מהספינה שהשביעה אותם מרורים, מאז הסתלקותה מחוף אלג'יר באוקטובר 47. "נכנעתי" ושאלתי את דוד'לה היכן בדיוק היא נמצאת? דוד'לה פשפש בכיסו ולא מצא את הפתק. יתר על כן, כנראה בהשפעת הקונויאה ממנו לגמנו אותו לילה, הוא שכח גם את שם המפרץ. כל מאמציו להיזכר באמצעות מפת האי, לא הועילו. כל שהוא זכר היה, שהספינה מצויה אי-שם בצפון-מערב האי. בשל דוחק הזמן – השחר כבר עלה – הצעתי שנסרוק את כל החוף המערבי של קורסיקה, מצפון לדרום, ואם לא נגלה אותה, נחצה את מיצר בוניפציוס, בין קורסיקה לסרדיניה ונמשיך ארצה.

למחרת, ב-14 בדצמבר, החילונו בסריקה. למעפילים, שהחלו להסתגל לתנאים, לא גילינו בשלב זה את הכוונה להעבירם לספינה אחרת. "דיה לצרה – אם וכאשר, בשעתה". בהנחה, ש'החלוץ' קיבלה הודעה על יציאתנו לקראתה, ניסינו להקים אתה קשר ישיר. כשהגענו לגזרה הדרומית, ממש לפני שינוי הקורס מזרחה לעבר המיצר ו"הביתה", הצליח

¹ יוס'קה 'הגדעוני', "התנדב" להתחלף עם עמיתו. אישרתי, ללא היסוס.

'הגדעוני' אהרן לקלוט אות שידור ישיר מ'החלוץ'. על אף שהקשר לא הוקם, החלטתי לחזור על עקבותינו והיה ולא נגלה אותה גם הפעם, נעקוף את האי מצפון ונמשיך ארצה. השינוי הדרסטי של נתיב ההפלגה, הריץ אלינו כמה מעפילים נזעמים. הגיע רגע האמת. כינסנו את ראשי הקבוצות ו"מכרנו" להם את האילוץ המחייב העברתם לספינה אחרת. חלק קטן מהם, ביקש למנוע את "רוע הגזירה". בלהט השיחה, "זרק" אחד המלווים, שהספינה השנייה יותר טובה. שתקתי, על אף שהייתי היחיד שהכיר את 'החלוץ'. בשעות אחה"צ נפגשנו עם 'החלוץ', שיצאה לקראתנו מהמפרץ בו היא שהתה. התברר, שהיא ראתה אותנו בבוקר חולפים על פניו. לא גילינו אותה, כנראה משום שצלליתה התמזגה ברקע החוף. נכנסנו למפרץ ותוך פחות משעתיים העברנו את המעפילים ונפרדנו מחברינו **מוקה לימון**, **נמרוד אשל וקובה בצר** [שבועיים לאחר מכן 'החלוץ', ששמה הוסב ל"כ"ט בנובמבר', נתפשה בקרבת החוף הא"י].

יצאנו מהמפרץ ברגשות מעורבים. דווחתי על השלמת המשימה ובקשתי שיכינו עבורנו משלוח מעפילים. לא קבלנו תשובה ולא היה לנו מושג לאן להפנות את חרטום הספינה. הוריתי להפליג לעבר החוף הצרפתי. בחצות הליל שבק המנוע חיים. עד מהרה התברר שהנזק כבד ביותר ולא ניתן לתקנו בים (זה היה מחיר הסתלקותו החפוזה של המכונאי הראשי). בכוח המפרשים ו'הפדרונה' הנפוליטני, שהתגלה כימאי מיומן, נכנסנו עם אור הבוקר למחסה במפרץ קטן באי פורט קרוס לא הרחק מהחוף הצרפתי. דווחתי ל'מוסד', בהדגשה שהתיקון מחייב גרירה למספנה. זמן קצר לאחר מכן חלף דיג מקומי על פנינו, הצביע כלפי מעלה ופסק: 'מיסטר אל'. עד אז שמעתי על סערה בשם זה, אך מעולם לא חוויתי תופעה כזו. השמש זורחת, הרוח קלילה, השמיים כחולים ואין כל סימן לסערה קרבה והוא בשלו, 'מיסטר אל'.

מיד לאחר מכן חלפה במרחק מה מהמפרץ ספינה קטנה של הצי הצרפתי ובגלותה אותנו, שינתה כוון לעברנו. מיד קראתי ל'פדרונה' ותדרכתני אותו לקראת הפגישה הצפויה. התנהגות הנפוליטני שלנו הדאיגה אותי. הוא רעד כעלה נידף והגיב ב'סי סי' (כן כן) לכל מה שאמרתי לו (עלי לציין שכבר בתקופת ההכנה בלה-ספציה התרשמתי שהוא חושש מהמשימה שלנו וביקשתי מ'המוסד' להחליפו. יתר אנשי הצוות היו מותיקי השרות ב'מוסד', חלקם אף עברו כבר את חוויות המעצר בקפריסין). ניסיתי ללא הצלחה להרגיע אותו. הבהרתי לו שהצרפתים אינם יודעים על הפלגתנו מבנדול לקורסיקה וע"כ עליו לטעון שהיינו בדרכנו למרסיי ובשל קלקול במנוע נאלצנו להיכנס למחסה. לסיכום ועל מנת להרוויח זמן, הנחיתי אותו שיבקש מהצרפתים לדווח לקונסול האיטלקי על מצבנו.

עד מהרה נצמדה הספינה אלינו ומפקדה, רב סמל צרפתי נמוך קומה עלה לסיפון ובהופעה "נפוליטני" דרש מ'הפדרונה' הסבר להימצאותנו בטריטוריה צרפתית. נראה שהסבריו של 'הפדרונה' ובעיקר שפת-גופו לא שכנעו את הצרפתי שהודיע בדרמטיות "**הינכם עצורים ואסור לכם לעזוב את המקום ללא אישור הצי הצרפתי**" (לימים, במסגרת שירותי בחיל הים ביקרתי באי סמוך, ששימש כבסיס סודי לניסויי אמל"ח, אליו הגענו באמצעות ספינה קטנה ששימשה לקשר בין העיר הייר לאי. ייתכן שזה מסביר את ההתנהגות החשדנית של הצרפתי). מיד עם הסתלקות הספינה דווחתי ל'מוסד' וביקשתי להחיש גוררת שתוביל אותנו לגנואה.

ואכן בשעת צהריים הגיעה... ספינת דיג עם **פבי גבר**, ימאי פלי"ם, שבא לדבריו ממרסיי לברר מה מצבנו. לא ידעתי אם לצחוק או לבכות, הרי דווחתי ל'מוסד' שאין באפשרותנו להתגבר על התקלה. **מפבי** שמעתי שניסו לשכור גוררת במרסיי, אך המחיר שנדרש היה גבוה ביותר. כשג'אני, הקצין הראשון, שמע שספינת הדיג עומדת לחזור למרסיי, הוא פנה אלי ושאל: "**למה שספינת הדיג לא תגרור אותנו?**". פבי פנה לדייגים והם אמרו שהם מוכנים, אך אין להם מספיק דלק. דלק היה לנו למכביר והם הסכימו לגרור אותנו לגנואה. יצאנו לדרכנו מזרחה לעבר נמל גנואה כשאנו תורמים את חלקנו באמצעות המפרשים.

עד מהרה קדרו השמיים. הספקנו עוד לראות מאחורינו את ספינת הצי הצרפתי שועטת צפונה לעבר החוף לפני שרוח 'המיסטר אל' הצפונית מלווה בגשם זלעפות תקפה אותנו בחמת זעם. בשלב זה החליטו הדייגים הצרפתיים לוותר על הדלק והרווח הצפוי ולהסתלק לחוף מבטחים. חבל הגרירה נותק ואנו נאלצנו לזגזג באמצעות המפרשים לעבר

מחסה בחוף הצרפתי ('מתחת לרוח'). שינויי הקורסים בהפלגה מול הרוח הצולפת חייבו את כולנו (הצוות האיטלקי ואנו, חמשת 'המלווים') לסייע בהעברת המפרש הראשי מצד לצד. רק לפנות בוקר החלקנו למפרץ הייר שהיה מלא בכלי שייט שנמלטו מהסערה. לרוע המזל הייתה ביניהם גם פריגאטה צרפתית וע"כ חששנו להפעיל את המשדר (הבלתי חוקי) ולדווח ל'מוסד' על מיקומו.

כמה שעות לאחר מכן, כשהתעוררנו מעמל הלילה, זרחה השמש והרוח פסקה לגמרי ('שטיל', בעגת הימאים). כל הספינות, למעט הפריגאטה, הרימו עוגן והחלו לעזוב את המפרץ. ציפנו לרוח כלשהי שתאפשר גם לנו להסתלק מהמפרץ ולדווח ל'מוסד' ואולי גם לקבל הנחיות להמשך. במקום רוח קיבלנו את... ספינת הצי שפקדה אותנו באי יום קודם לכן. לאחר שזיהתה אותנו היא ניגשה אלינו ו"נפוליון" הורה ל'פדרונה' להתלוות אליו. זמן מה לאחר מכן הגיעה סירה עם כמה צרפתים בלבוש אזרחי שערכו חיפוש בספינה ובסיומו הורו באופן אקראי לי ולעוד ארבעה מאנשי הצוות להתלוות אליהם. במהלך הירידה הצלחתי "להתחלף" עם איש צוות, כך שאנו חמשת המלווים ושני איטלקים נשארנו בספינה.

לפנות ערב חזרה הסירה והורתה לכולנו לרדת. בקשתי מג'אני שיתעקש ויעמוד על זכותו כנציג בעלי הספינה להישאר בספינה. הצרפתים נמלכו בדעתם וג'אני נשאר בספינה (התברר שהם נזקקו לשרותיו בשל גרירת הספינה לטולון, אך בסיומה הוא צורף אלינו לבית הכלא) ואנו הועברנו במכונית למעצר בבנין משטרה בטולון. בתהליך "הקליטה" נרשמנו, אנו הישראלים, בשמות איטלקיים מההפטרה'. נכלאנו בתא מרווח למדי בו פגשנו את קבוצת אנשי הצוות שהורדה מהספינה לפנינו, למעט רב החובל שנכלא בתא נפרד (כנראה לבקשתו, והייתה לו "סיבה טובה" לכך, כפי שהתברר לנו בהמשך). הסיפור ששמענו מהם היה רחוק מלעודד. ברדתם מהסירה הם נכבלו לשרשרת והוצעדו בחוצות הייר לבנין המשטרה. לדברי האיטלקים, הסיבה ליחס זה, מקורה בשנאה שתושבי האזור רחשו עדיין כלפי איטליה, שניצלה את התמוטטות הצבא הצרפתי במאי 1940 וכבשה חלק מהריביירה הצרפתית.

עד מהרה התברר לנו שתנאי 'הפנסיון' אליו נקלענו אינם כוללים ארוחת ערב. למחרת בבוקר המתנו ל'קפה הבוקר' וכשזה בושש להגיע פצחנו בשירה אדירה ע"מ להזכיר את קיומנו ואכן, רב-סמל צרפתי גדול-ממדים הגיע בריצה ושאג לעברנו "איך אתם מעיזים להפריע את שנתם של אזרחי העיר. קפה אתם רוצים, את זה תקבלו" והצביע לעבר מבושו. התברר שהיה זה יום א' והמשמרת התורנית בתחנת המשטרה לא הייתה ערוכה לטפל בנו. למחרת היום נלקחנו לבימ"ש ובתהליך קצר פסק השופט מעצר עד להשלמת החקירה ומשם נלקחנו לבית הכלא, 'קתרינה הקדושה'. הוכנסנו לאולם שהיו בו כשלושים איש, חלקם בהמתנה למשפטיהם וחלקם שנדונו למאסר עד שנה אחת. סיכמתי עם ג'אני שכולנו – חמשת המלווים הישראלים ושבעת האיטלקים (כאמור 'הפדרונה' הופרד מאתנו) – נופיע כ'גוש איטלקי' אחד להגנת האינטרסים שלנו נגד קבוצות אסירים אחרות, אם וכאשר יהיה צורך בכך ואכן השתלטנו במרוכז על אחת מפינות האולם, בו פרשנו את "המזרונים" ובו "בילינו" ימים כלילות. למחרת נלקחנו לחקירה.

בהנחה שאנו, המלווים, לא נוכל להמשיך להציג עצמנו כאיטלקים סיכמנו שנופיע כפליטי שואה המחפשים דרך להגיע לפלסטינה. מיד בתחילת חקירתי הגבתי באידיש (רצועה) שאינני דובר צרפתי (וזה נכון), "נור אידיש" (רק אידיש). כוונתי העיקרית הייתה להרוויח זמן ליצירת קשר עם 'המוסד', אתו לא היה לנו קשר מאז שנפרדנו מפבי גבר בעיצומו של 'המיסטרל'. החוקר שרטט ע"ג נייר את החוף הצרפתי ולידו ספינה ואת האי קורסיקה ולידו ספינה ומתח קו בין הספינות. מיד הבנתי ש'הפדרונה' פתח את פיו שלא לצורך וסביר להניח שהוא גם דווח על לאומיותנו. ואני בשלי, "נור אידיש" ובזה הסתיימה חקירתי הראשונה. כעבור כמה ימים נקראתי שנית לחקירה.

בעת שישבתי על ספסל במסדרון חלף על פני צרפתי מעורר רושם, נעצר ושאל אותי אם אני יהודי. נענעתי בראשי לחיוב ואז הוא פלט כמה מלים, מהם הבנתי שהוא comrade של ליאון בלום והמשיך בדרכו לחדרו של מפקד המשטרה. רווח לי, מפני שהבנתי ש'המוסד' מטפל בענייננו. לאחר כרבע שעה נקראתי לחדר המפקד. נתקבלתי בחיוך וכוס קפה. השיחה התנהלה באנגלית ולא באידיש. "למה לא אמרתם מיד מי אתם. העיתונות הימנית טוענת שהברחתם נשק מיוגוסלביה לקומוניסטים באיטליה והשמאלית טוענת שהברחתם נשק

מספר לימין האיטלקי". החבר של ליאון בלום עישן סיגר וחיך. בזה הסתיימו החקירות, אבל הברוקרטיה הצרפתית לא איכזה – נאלצנו להמתין יומיים נוספים עד לשחרורנו 'בערבות עד למשפט'.

לימים הגיעה לידי עדותו של בנימין ירושלמי, בה הוא התייחס למעצרנו: "כשהגעתי

לצרפת נודע לי ש'סטה פרטלי'... נתקלקלה בדרך וכל החברה [המלווים] והצוות נאסרו (כ-5-4 ישראלים שהאחראי עליהם היה יהודה פרא) ונשלחו לכלא בטולון... בעתונות הצרפתית נתפרסמה כתבה: אוניה חשודה... נתפסה והובלה לטולון... נהלנו מו"מ... כל האנשים, כולל הצוות שוחררו...". ידיעה על המעצר הסתננה דרך סוכנות רויטרס גם לעיתונות בארץ ב-23.12.47

ב-31.12.1947 חזרנו ל'זיבלה' שלנו, שהייתה קשורה לאחד ממזחי הנמל שהגישה אליו הייתה פתוחה לכול, על אף צו-המעצר שהוחל על הספינה. את ליל 'הסילבסטר' חגגנו בספינה. בסך הכול ישבנו ב"פנסיון" הצרפתי עשר יממות בבטלה מוחלטת ושעמום. הדבר היחידי שאני זוכר – רעב מוחלט. בבוקר קבלנו 200 גרם לחם (לכל היום) וכוס תה דלוח. בצהרים מרק דלוח ובערב כוס תה בלבד. את 'כריסטמס' 'חגגנו' עם חתיכת בשר קטנה. בעשרת הימים השלתי מעלי כחמישה ק"ג.

מאבי שוורץ, הממונה על שלוחת 'המוסד' במרסיי, נודע לנו שהם חרדו לגורלנו לאחר שפבי דווח על נסיבות הפרידה מאתנו בעיצומה של הסערה והיעלמותנו מרשת התקשורת ושכרו מטוס קל, שחיפש אותנו בלב ים (בשעה שאנחנו עגנו כבר "לבטח" במפרץ הייר (!!)). באשר לתיקון המנוע, נמסר לי שממתינים לבואו של **דמיני**, מהנדס מכונות משלוחת 'המוסד' באיטליה.

כשבוע לאחר שחרורנו נאלצתי מסיבות משפחתיות לחזור ארצה והפקוד הועבר ל'סקנדי-אבנר גלעד'. לא אוכל לסיים פרשה זו מבלי לספר כיצד 'נפטרנו מעונשו' של 'הפדרונה', שביום שחרורנו חזר גם הוא לספינה. לא דיברתי אתו מטוב ועד רע והיה ברור לו שאנחנו יודעים על התנהגותו המבישה, אך לגבי הצוות האיטלקי הוא נשאר בעל הסמכות הפורמאלית ועל אף הטינה השורשית שרחשו בני 'ויה רג'יו' הצפוניים לנפוליטני הדרומי, איש מהם לא "צפצף". בקשתי מאבי שיורידו אותנו מהספינה ונעניתי שזו בעיה של השלוחה האיטלקית והוא יעביר אליהם את בקשתי. כאמור, הגישה למזח שלנו הייתה פתוחה לכול המעוניין ו"באופן טבעי" שוטטו גם כמה מעוניינות שניסו למכור את "מרכולתן". הזהרתי את הצוות שחל איסור חמור להעלותן לספינה.

באחד הבקרים השכמתי קום וריח הקפה המהביל הוביל אותי למטבח. בין 'שלוך לשלוך' פטפטתי עם הטבח. לפתע הוא לחש לי "לידיעתך ואני לא אמרתי לך, **Seniorina** אחת נמצאת כרגע בספינה". הצבעתי לעבר מגורי המלחים בחרטום והוא נענע בראשו לשלילה כשהוא מצביע לעבר הירכתיים. ירדתי לפינת האוכל של הקצינים. 'הפדרונה', שבדרך כלל היה ממשכימי קום, לא היה במקום. דפקתי בדלת תאו והוריתי לו להוריד את הנערה מהספינה. אני מניח שהיא התפלאה לשמוע שמישהו נותן הוראות לרב החובל. כעבור זמן מה הוא יצא מתאו וליווה את הנערה - שהייתה בגילה של בתו, אם הייתה לו בת - אל מחוץ לספינה.

לאחר ארוחת הצהרים פרשתי ל'סייסטה'. לפני שעצמתי את עיני השנייה, הגיע אלי ג'אני ובהתרגשות רבה הודיע לי ש'הפדרונה' ירד מהספינה עם מזוודה ולקח עמו את 'יומן האוניה'. מילא המזוודה – טוב שפטרנו מ"הרשע" הזה, אבל היומן Log book הוא מסמך רשמי של האוניה. קפצתי ממיטתי והספקתי לראות את 'הפדרונה' בקצה המזח. ביקשתי מ'סקנדי' שהיה לבוש, שירוץ ויוציא את היומן מידי, אבל 'סקנדי' הוא 'סקנדי': "אתה המפקד, תעשה זאת בעצמך".

במהירות הבזק נעלתי את נעלי ורצתי אחרי 'הפדרונה', שהספיק להגיע אל הכביש הראשי ולהתמזג בתנועה הערה של הולכי הרגל. השגתי אותו, הנחתי את ידי על כתפו ואמרתי מלה אחת Libro. ללא מלה הוא שלף את היומן ומסרו לידי. החשבון נגמר. המשך

סיפור מסעה השני של הספינה, אשר נתפשה ע"י הצי הבריטי ב-20.2.48 עם 699 מעפילים כשהיא נושאת את השם 'לקוממיות', הוא סיפורם של צוות המלווים, "סקנדי", "מלך" ואהרן.

השלמות

1). בסוף 1999 הגיעה לידי עדותו של בן ירושלמי על פעילותו במערכות 'המוסד' והרכש, שנרשמה ע"י אילה דן ב-7.12.65². לאחר שגיליתי אי-התאמות בין עדותו לעדותי, החלטתי להציג בפני הקורא:

רקע - "מצרפת נשלחתי לאיטליה על מנת להכין אוניות וכשהגעתי למילנו – ב-2-3 בספטמבר 1947³ - נכנסתי ישר לישיבה בה דנו על ה-Pan Crescent", לאחר הפיגוע בנמל ונציה ב-28 באוגוסט 1947. בפגישה השתתפו, בין היתר, שאול אביגור, אהוד אבריאל ועדה סרני. "לאחר סיום המבצע הזה נפגשתי לראשונה עם עדה סרני. עד אותה תקופה בוצעה הכנת האוניות באיטליה במספנות ע"י תווך של אנשים מקומיים. באתי ואמרתי לעדה, למה לנו כל התווך הזה. נוכל לעשות זאת בכוחות עצמנו. עדה לא הסכימה לכך. עמדנו אז לקנות שתי אוניות: Sette Fratelli ו-Maria Christina⁴ והוחלט שאני אקנה אותן ואכין אותן בעצמי. החלטה זו לא נתקבלה ברצון ע"י אנשי איטליה..."

עלי לציין כי בעת מינויי למפקד 'הזיבלה' ב-1947, לא הכרתי עדיין את בן ולא הייתי מודע לכך שהוא היה אחראי לרכישת שתי הספינות. לדברי בן:

א). "ברחנו עם 2 הספינות לים ובלב-ים המשכנו את הבנייה". 'הזיבלה' הוכנה במספנה בלה-ספציה. כאמור, הגעתי אליה בתחילת נובמבר 1947 ויצאנו לים רק לאחר השלמת העבודה במחצית דצמבר. בכל התקופה לא נפגשתי עם בן בלה-ספציה ולמיטב זכרוני, רק אז נודע לי על קיום ספינה נוספת, "הנוצריה", שהכנתה נעשית בים הפתוח ע"י מישהו בשם בן ירושלמי.

ב). "ב-29 בנובמבר 47... הודיעוני שזקימוביץ [זקי]... ושלום לוין [אסף] באים לפגשני [בפורטו סן-סטפנו]... לחברים שבאו לפגוש אותי היו כוונות טובות להביא לי בקבוק קוניאק, אבל מרוב שמחה על המאורע, כילו את כל הבקבוק בדרך". בן אינו מזכיר את רב החובל מריו קנדה, עמנואל ואותי. הייתה זו פגישתי הראשונה עם בן והיא זכורה לי היטב. הערנו אותו משנתו והערינו לפיו כמה לגימות ומיד חזרנו ללה-ספציה, מרחק של כ-350 ק"מ. ג). "חזרתי לרומא, האוניה 'סטה פרטלי' חזרה שוב ללה-ספציה והמשכנו בעבודות ההכנה שלה. יהודה פרא שעבד יחד אתי נשאר לסיים את ההכנות...". כאמור, בכל תקופת ההכנה שהתה הספינה בלה-ספציה ולא עבדתי יחד עם בן.

ד). "כשהגעתי לצרפת נודע לי שהאוניה 'סטה פרטלי' שהפליגה מטרייסט לצרפת... נתקלקלה בדרך וכל החברה והצוות נאסרו (כ-5-4 ישראלים, שהאחראי עליהם היה יהודה 'פרא') ונשלחו לכלא בטולון...". כאמור, הפלגנו מלה-ספציה. המנוע התקלקל רק לאחר שהעברנו את המעפילים ל"כ"ט בנובמבר", בקורסיקה.

ה). "נפגשתי עם אבי שוורץ... וניהלנו מו"מ עם השלטונות... לאחר המו"מ כל האנשים... שוחררו ואם איני טועה, האוניה הצליחה להסתלק למחרת בבוקר ולבסוף מילאה את תפקידה". רק הסוף נכון. כחודשיים וחצי לאחר המאסר, הגיעה הספינה 'לקוממיות' לחופי הארץ. לא ידעתי שכן היה מעורב בשחרורנו. אלינו, למשטרת טולון, הגיע יהודי צרפתי – יתכן אנדרה בלומל או מרק ירבלום – והוא שהסדיר את שחרורנו בערבות.

כאמור את בן ירושלמי, פגשתי לראשונה בליל 'כ"ט בנובמבר' 47. המפגש השני אירע כעבור חצי שנה, על ספון אונית הרכש, Maestralle 'הזקן', בנמל שיבניק ביוגוסלביה, ביוני 1948. לימים כתבתי והקדשתי לזכרו את ספורה של 'נורה', ספינת הרכש הראשונה שפרצה את ההסגר הבריטי ב-1 באפריל 1948 בפיקודו של בן.

². סימול 26-2, ארכיון תולדות 'ההגנה', את"ה.

³. 'יומן המבצעים' של מטה 'המוסד' לעליה ב' – פאריס 1947.

⁴. 'לא תפחידונו'-'הנוצריה' ו'לקוממיות'-'הזיבלה'.

2). ב-2009 ניסיתי בסיוע ידידי מאיר לקר, פלמ"חניק המתגורר בפריס, לקבל משלטונות הצי והמשטרה הצרפתיים את המסמכים הנוגעים למעצרנו. להלן המסמך היחידי שקיבלנו:

תורגם מצרפתית ע"י מאיר לקר

Third Maritime Region
 "Headquarters"
 2nd Bureau
 N° 190

26 December 1947

Vice-Admiral LAMBERT
 Maritime Prefect of the 3rd Region

To Minister of the Armed Forces
 State Secretariat of the Marine
 (EMG/2 – CAB/MIL)

Subject: Traffic along the maritime frontiers.

Attachment: Note 14 EM of the Marine Commander in Corsica
 Copy of my note 189 IM 2 E.P. of 25/12/47 to Co. Corsica

Minister,

1. In transmitting to you the note of the Commander of the Marine in Corsica concerning the case of the "Giovanni Maria" I would draw your attention to the traffic of all kinds taking place along the coast of the 3rd Maritime Region.
2. In addition to the case of the "Giovanni Maria" and at the same time:

b). The Italian two-masted sailing vessel "Sette Fratelli" is at anchor at Port-Men, has landed an unidentified person who is still at large and is avoiding the inquiry of the Renseignements Généraux (General Police Information Service). Having been taken over, she was towed to Toulon, where it appears that the vessel has no regular papers, has contraband and is engaged in the transportation of clandestine emigrants.

הקטע הנ"ל מהדו"ח, שנכתב בעקבות אירועי 'החלוץ' - Giovanni Maria - ששמה הוסב ל"כ"ט בנובמבר', מתייחס למעצר 'הזיבלה' - Sette Fratelli. המכתב, שנשלח חמישה ימים לאחר המעצר, רצוף טעויות:

1. נאסרנו במפרץ הייר ובעת כתיבת הדו"ח ישבנו כבר בביה"ס (כלא) בטולון.
2. הספינה נגררה ע"י הצרפתים לנמל טולון.
3. לא הורדנו איש בפורט-מן.
4. לא נמנענו מחקירה, אבל נמנענו מלגלות את היותנו ספינת מעפילים.
5. מסמכי האוניה היו "כשרים" לספינת משא.
6. לא הברחנו דבר. שבוע קודם לכן העברנו מבנדול לקורסיקה 700 מעפילים ל"כ"ט בנובמבר, אך לא גילינו זאת בחקירה.
7. במהלך החקירה התברר לי שרב החובל הנפוליטני "פתח את פיו".

ב-31 בדצמבר 1947 שוחררנו בערבות בהתערבות עו"ד יהודי-צרפתי, נציג 'המוסד לעליה ב' וחזרנו לספינה. עד מהרה, רב החובל "הסתולק" מהספינה. לוויתי אותו בברכת "ברוך שפטרנו מעונשו".

דיווחי העיתונות הצרפתית על פרשת מעצר הספינה בסוף דצמבר 1947

לאחר שלש שנים של ניסיונות להשיג מארכיוני הצ/המכס/הג'נדרמריה ומערכת המשפט הצרפתיים את מסמכי תפישת 'הזיבלה' ומעצר 8 אנשי הצוות האיטלקיים ו-5 אנשי צוות המלווים קבלתי לפתע 4 קטעי עיתונים צרפתיים, שתורגמו ע"י ידידי אריה מלכין.

1. לאורך החוף של וואראז

רדיפה דרמטית בשעת סערה אחרי מפרשית איטלקית מסתורית

הצוות והנוסעים נעצרו
(מהעיתונאי שלנו בטולון)

ב-18 בדצמבר 1947 המפרשית בעלת שלושה מפרשים "סטה פראטלי" מנמל הבית לה-ספציה, שמשקלה 293 טון (האורך שלה 39 מטר), הטילה עוגן במפרץ פורט מאן באי פורט קרו. מוטריד מהמראה המוזר של ספינה זו שחסר לה דגל, עלה עליה משמר החופים כדי לברר מטרת הפלגתה. רב החובל, פרוליו רפאל, נשאל בקשר לצוות הספינה. השאלה הביכה אותו, אבל אחרי דין ודברים די ארוך, הקפטן הראה לו את רשימת הצוות. בצוות לא היו יותר מ-8 שמות, משמע שיתר האנשים על הספינה (3) היו נוסעים. לשלשת הנוסעים לא היו שום ניירות. לאור זה המשמר הודיע לאחראי בתחנת טולון והלז הגיע בליווי שוטרים לאי של פורט קרו. כשהגיעו לאי הם נדהמו לגלות שהמפרשית נעלמה ועזבה את האי, על אף שהייתה אמורה להיות עצורה. הסערה החזקה ניתקה את קווי הטלפון בין האי לחוף ולא הייתה אפשרות להודיע למשטרה או להזעיק עזרה. פעולה זו לא נעשתה עד יום ו' בבוקר ואז יצאו לים סוער במפרץ בזנסון, שם נעלמה המפרשית המסתורית שנשאה דגל איטלקי ושם הצליחו להשיג אותה. הספינה הניפה דגל איטלקי בראש התורן. השטח המיועד למטען בבטן האנייה היה מסודר כחדר שינה עם מיטות / דרגשים מסודרים להמון אנשים. מחסן מצרכי האוכל היה גדוש קונסרבים, כאילו הכוונה הייתה להאכיל הרבה אנשים תקופה ממושכת בהפלגה ארוכה.

הקפטן פרוליו הודיע שהספינה שייכת לאיזו חברה איטלקית ונמל הבית של הספינה הוא לה-ספציה. היא יצאה מהנמל כדי להגיע למרסיי ושם הוא היה צריך לקבל הוראות מאיש אחד. איזה איש? איזה מין הוראות? קפטן פרוליו לא יכול היה או לא רצה לתת. כל אנשי הצוות והנוסעים על המפרשית הושמו במעצר והובלו לטולון. הם נמצאו אשמים בהתחמקות מתשלום מכס, אי-ציות להוראות המשטרה וחוסר דרכון או ויזה. אתמול בבוקר גוררת הובילה את המפרשית, שהייתה שמורה על ידי המשטרה, לנמל שלנו בברגאנון.

הערותיי לדיווח: "בגדולי" אכן נעצרנו והספינה נגררה ע"י הצרפתים לנמל טולון. המנוע שלנו התקלקל וזו הסיבה שנכנסנו עם המפרשים לעגינה באי. לאחר מכן כמעט הצלחנו בעזרת המפרשים להתחמק ולהפליג לעבר איטליה, אבל בשל סערה עזה נאלצנו להיכנס למפרץ הייר ושם כשהרוח פסקה ולא יכולנו להפליג הם "גילו" אותנו. היינו 5 "נוסעים" ולא 3. תיאור מפורט על הפלגת 'הזיבלה' ראו את כתבתי באתר בצמוד לסיפור הפלגתה של הספינה 'כ"ט בנובמבר', בה כלל גם מסמך של הצי הצרפתי. ב-צ.

2. המפרשית המסתורית

כאן אנו רואים את [תמונת] הספינה האיטלקית הקטנה Sette Fratelli (שבעה אחים) שנצפתה ב-Bresancon והובלה לנמל Toulon שם תשהה עד סוף חקירתה.

⁵. יהודה "פרא" בן-צור, עמנואל קצב, אבנר גלעד, אהרון מיכאלי ויעקב בן-ציון – 'מלך' (הטוען שלא היה שם)...

3. הפעילות המחתרתית של "Sette Fratelli"

טולון – תוצאת החקירה של שלשת המלחים האיטלקים שנלקחו לטולון ביום ראשון על ידי יחידה משטרתית מגלה שהספינה הובילה ישראלים (יהודים) שרצו לשוב לפלסטינה. הם העלו אותם לסיפון בחוף פרובנס והובילו אותם על ספינה אחרת, יותר גדולה. המכס גילה על הספינה מטבעות זהב אחדים קבורים תחת הפחם, וגם מצאו ספרים ודולרים.

הערותיי לדיווח: שלושה ימים לפני המעצר הובילה 'הזיבלה' כ-680 מעפילים לספינה 'כ"ט בנובמבר'. התברר שרב החובל הוא שפתח את פיו בעת החקירה ללא צורך. באשר לדולרים, כמפקד הספינה היו ברשותי \$500. לפני המעצר חילקתי לכל אחד \$100, את חלקי "טמנתי" בין 2 זוגות גרביים. מיכאלי הטמין אותם בספינה, אבל לאחר שחרורנו הם הוחזרו. מי היה בעל מטבעות הזהב, אינני יודע. ב-צ.

4. הפרשה של "סטי פראטלי"

הנוסעים והצוות שוחררו תוך אזהרה

טולון: 12 האנשים שנלקחו מסיפון האוניה "סטי פראטלי" ושנאסרו בים במצב שהוסבר קודם, שוחררו זמנית ותחת אזהרה על ידי השופט החוקר, מ. רוא פרסינאנק, שהיה אחראי לחקירה. קנס שולם לפקיד הראשי על ידי בעל הספינה. לגבי העבירות שהועלו על ידי המכס נגד רב חובל הספינה, הם התבררו כזניחים אחרי שנבדקו בקפדנות.

ה"סטי פראטלי" יכלה לכן לחזור לעסוק בעבודתה לאחר שנמצאה תקינה מבחינת תקנות הספנות. לאחר שהות מה לתיקונים קלים היא המשיכה בדרכה. לא נותר אלא לשער שהספינה עסקה באיזה עסק מחתרתי, אולם על פי החוק הצרפתי לא הייתה אפשרות לפעול נגדה. אם היו איזו עבירות הם נעשו מחוץ למים הטריטוריאליים של צרפת.

הערותיי לדיווח: שוחררו בלחץ מטה 'המוסד לעליה ב' בפריס. על אף שעברנו עבירה בהעברת המעפילים ל'כ"ט בנובמבר', הצרפתים "הכשירו" את הפרשה. לא זכור לי שהובאנו בפני שופט לקראת השחרור.